

SOHIBQIRON YULDUZI

ижтимоий-тарихий, илмий ва оммабоп журнал

ТАХРИР ҲАЙЪАТИ

АЪЗОЛАРИ:

академик Акмал Саидов
академик Анатолий Сагдуллаев
академик Дилором Юсупова
Сирожиддин Саййид
проф. Абдурахим Эркаев
проф. Қаҳрамон Ражабов
проф. Юлдуз Эргашева
проф. Баҳодир Эшов
филол.ф.д. Нафас Шодмонов
Тўлқин Ҳайит
т.ф.д. Г.Мўминова
проф. Шокир Гаффоров
филол.ф.д. Хўжамурод Жабборов
филол.ф.д. Дамин Тураев
т.ф.н.доц. Акрам Ҳасанов
т.ф.д. Раъно Тўхтаева
ф.ф.н.доц. Саодат Муминова

Бош муҳаррир:

Очил Бўриев

Масъул котиб:

Азизбек Норов

Намр учун масъуллар:

Равшан Тўхтамишев

Илҳом Тогаев

Саҳифаловчи:

Баҳодир Мусоев

МУАССИС:

SOHIBQIRON SHULASI M.CH.J.
Қашқадарё вилоят матбуот ва ахборот
бошқармасида 2012 йил 12 мартда
14-076 рақами билан рўйхатга олинган.
Журнал йилда 4 мартаба чоп этилади.
Журналдан қўчирма олинганда манба
қайд этилиши шарт.

Манзилимиз:

Қарши шаҳри, Мустақиллик шоҳ кўчаси,
2-уй. Телефон: 91.466-80-32

Теришга 12.01.2023 йилда берилди.

Босишга 28.03.2023 йилда рухсат

этилди. 28.03.2023 йилда босилди.

Бичими 70x100 1/16. 10,0 босма табоқ.

Адади 100 нусха. Буюртма №109

Журнал «Photo Express» ишлаб чиқариш
корхонаси босмахонасида чоп этилди.

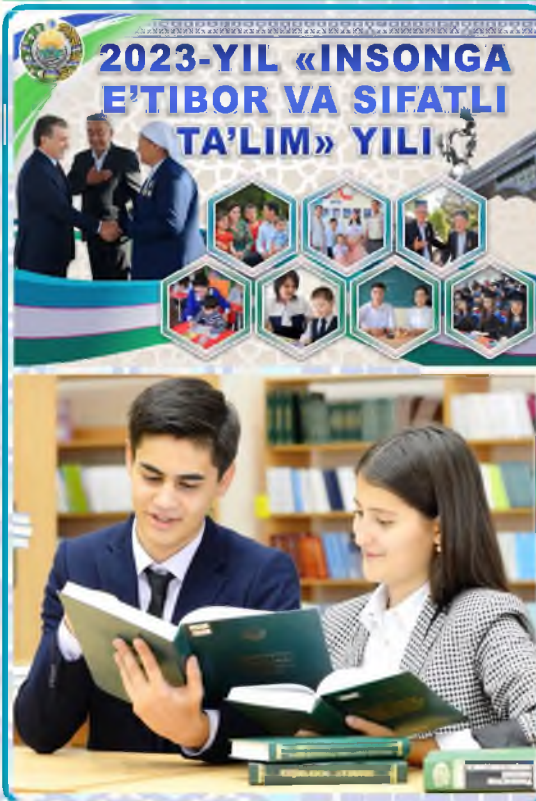
Босмахона манзили:

Қарши шаҳри Мустақиллик шоҳ кўчаси, 22-уй.

Электрон манзилимиз:

sohibqiron_jurnali@mail.ru

2022 йил №1 сон (51)

2023 йил «Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили»

Журнал таниқли шоир, маънавият
жонкуяри (марҳум) Исмоил Тўхтамишев
ташаббуси билан ташкил этилган.
2010 йилдан чоп этилади.

Журнал Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси ҳузуридаги Олий Аттестация
Комиссияси раёсатининг 2018 йил
29 декабрдаги 260/7-сонли қарори билан
«Тарих» фанлари бўйича илмий журналлар
рўйхатига киритилган.

MUNDARIJA

TARIHSHUNOSLIK

Очил БЎРИЕВ, ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR TAVALLUDINING 540 YILLIGIGA BOBUR MIRZO TAVSIFIDA O'ZBEK MILLIY KURASHI VA ZAMONAVIYLIK.....	6
Шарофат Ашурова, ТАБИБ ФОЖИАСИ.....	12
Ж.Бегалиев, O'ZBEKISTONDA ILI-FAN SOHASIDA MUALLIFLIK HUQUQI TARIXI.....	22
А. Р. Маматалиев, ZAMONAVIY TARIXSHUNOSLIKDA FARG'ONA VODIYSI MODDIY MADANIYATINING O'RGANILISHI (KIYIMLAR MISOLIDA).....	30
Д.Васиева, OLIY TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA INNOVATSION YONDOSHUV.....	38
Низомов Х., Оромов Ш. O'ZBEKISTON VA TURKMANISTON HAMKORLIGINING SIFAT JIHATDAN YANGI BOSQICHI..	44
О. Normatov, TURKISTON, BUXORO VA XORAZM RESPUBLIKALARIDAGI AYRIM IJTIMOIIY-SIYOSIIY JARAYONLAR XUSUSIDA.....	49
Ш. Сулаймонова, YURTGA SADOQAT BILAN XIZMAT QILGAN INSON.....	55
К.Қаюмова, TOJ SALMONIY "TARIXNOMA" ASARI XALIL SULTON FAOLIYATIGA DOIR MUHIM MANBA SIFATIDA..	61

ТАДҚИҚОТ

R.Shaymatov, O'RTA ASRLAR TARIXIDA SUV INSHOOTLARI IQTISODIYOTNING MUHIM TARMOG'I.....	68
Ю.Манзаров, MUNZIM VA UNING JADID HAMKORLARI O'RTASIDAGI MUNOSABATLAR.....	72
Х.Низомов, Қ.Худоёров, O'ZBEK VA TOJIK XALQLARINING MA'RIFIY ISHLAR SOHALARIDAGI HAMKORLIGIDA MILLIY-MADANIY MARKAZLARNING ROLI.....	76
S.Amirov, EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYA.....	82
B.Rizayev, HAJVNAVIS IJODKOR USLUBI VA UNING POETIK O'ZIGA XOS MUAMMOLARI.....	84
M.Kamolova, N.Shodmonov, ALISHER NAVOIY " XAMSA"SIDA SHIRIN, LAYLI OBRAZLARI.....	90

TURKISTON, BUXORO VA XORAZM

RESPUBLIKALARIDAGI AYRIM IJTIMOY-

SIYOSIY JARAYONLAR KUSUSIDA

O. Normatov,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Turkiston o'lkasining yirik shaharlari bo'lgan Toshkent, Samarqand, Skobelev (hozirgi Farg'ona), Andijon va boshqa katta shaharlarda 1917 yil noyabrda sovet hokimiyati o'rnatildi. Bolsheviklar va so'l eserlar xuddi Rossiyaning markaziy shaharlari bo'lgan Petrograd va Moskvada bo'lgani singari Turkistonda ham hokimiyatni zo'ravonlik bilan bosib oldilar. 1917 yil 15 - 22 noyabrda Toshkentda bo'lib o'tgan Turkiston Sovetlari ishchi, soldat va krestyan deputatlarining III o'lka s'ezdida F.Kolesov boshchiligida Turkiston o'lka Xalq Komissarlari Soveti tashkil qilindi. Biroq o'lkadagi dastlabki sovet hukumati tarkibiga saylangan 15 nafar "xalq komissarlari" tarkibida birorta ham mahalliy aholi vakillari kiritilmadi.

Bu holdan qattiq norozi bo'lgan Turkiston taraqqiyparvarlari va jadidlari hamda demokratik kayfiyatdagi milliy siyosiy tashkilotlarning vakillari, xususan, "Sho'roi Islomiya" hamda Turkiston o'lka Musulmonlari Sho'rosi (Milliy Markaz) vakillarining katta qismi Toshkentdan Farg'ona vodiysining muhim siyosiy va madaniy markazi Qo'qon shahriga kelib joylashdilar. Ular safida Mustaf Cho'qay va Mahmudxo'ja Behbudiy singari taniqli siyosiy arboblarning bor edi.

Qo'qon shahrida 1917 yil 26 - 28 noyabrda (yangi hisob bilan 9 - 11 dekabrda) bo'lgan Butunturkiston musulmonlarining favqulodda IV qurultoyida Turkiston Muxtoriyati hukumati tashkil qilindi. Turkiston Muxtoriyati hukumatining Bosh vaziri lavozimida avval Muhammadjon Tinishboev, so'ngra Mustaf Cho'qay samarali faoliyat ko'rsatdi. Biroq muxtoriyat hukumatining faoliyati Toshkentda hokimiyatni zo'ravonlik bilan egallagan bolsheviklar va so'l eserlar hokimiyatiga yoqmad. Ular 1918 yil yanvar oyi oxiri va fevral oyi boshlarida Toshkent, Qizil O'rda, Samarqand va boshqa yirik shaharlardan qurolli otryadlar (ular asosan qizil gvardiyachilar, dashnoq drujinalari va boshqalardan iborat bo'lgan) jo'natib, 1918 yil 22 fevralda Qo'qon shahrini bosib olishdi hamda Turkiston Muxtoriyati hukumatini tugatishdi[1.]. Qo'qon shahri va atroflari talon-toraj qilindi, o'n mingdan ortiq tinch aholi o'ldirildi. Musulmonlar ommaviy ravishda qirg'in qilindi[2.].

Turkiston Muxtoriyati hukumati ag'darib tashlangach, milliy taraqqiyparvarlar va istiqbolchilar qo'lga qurol olib, sovet rejimi va bolsheviklarga qarshi qurolli harakatni boshlab yubordilar. Ular mustaqillikni faqat qo'lga qurol yordamida

qo'lga kiritilishiga umid bog'ladilar. Sovet hokimiyati yillarida "bosmachilar" deb qoralangan bu halq farzandlari aslida istiqbolchilar edi.

Bundan tashqari 1918 yil boshlaridan boshlab Turor Risqulov, Toshxo'ja Ashurxo'jaev, Nazir To'raqulov, Nizomiddin Xo'jaev, Sultonxo'ja Qosimxo'jaev singari bir gurux mahalliy millat vakillari sovet hokimiyati tomoniga o'tib, bolsheviklar partiyasiga a'zo bo'lishdi. Keyinchalik tarixiy adabiyotlarda "milliy kommunistlar" nomi bilan tilga olingan bu milliy rahbar xodimlar sovet hokimiyati idoralarida turli lavozimlarda faoliyat ko'rsatishdi.

1918 yil 20 aprel – 1 mayda bo'lib o'tgan Turkiston o'lka Sovetlarini V s'ezdida RSFSR tarkibida Turkiston Avtonom Sovet Sotsialistik Respublikasi (TASSR) tuzildi[3.]. S'ezd delegatlari sovet davlati va bolsheviklar partiyasining rahbarlari V.I.Lenin va I.V.Stalinning ko'rsatmasi asosida 30 aprelda "Rossiya Sovet Federatsiyasining Turkiston Sovet Respublikasi haqidagi Nizom"ni qabul qildilar. Ushbu Nizom Turkistonda avtonom respublika tuzilganligini e'lon qildi.

Mazkur s'ezdda Turkiston ASSRning qonun chiqaruvchi organi – 36 kishidan iborat (18 nafardan bolsheviklar va so'l eserlar kirgan) Markaziy Ijroiya Komitetini saylanadi. Turkiston ASSR MIK raisi qilib Markazdan yuborilgan favqulodda komissar L.A.Kobozev va ham rais qilib A.Solkin saylandi. Shuningdek, Turkiston ASSR Xalq Komissarlari Soveti tarkibiga 16 nafar kishi (9 nafar bolshevik va 7 nafar so'l eser) kiritildi. F.Kolesov Turkiston ASSR XKS raisi qilib saylandi. Turkistondagi sovet hokimiyati organlari tarkibiga birinchi marta mahalliy millat vakillaridan 4 kishi: Safo Jo'raboev, Sobir Yusupov, Sh.Ostonboev, S.Azimboev Turkiston ASSR Markaziy Ijroiya Komiteti a'zoliciga saylandi hamda Sa'dullaxo'ja Tursunxo'jaev (Sog'liqni saqlash xalq komissari) va Toshxo'ja Ashurxo'jaev (Milliy ishlar xalq komissari) Turkiston ASSR Xalq Komissarlari Soveti tarkibiga hukumat a'zosi sifatida kiritildi[4.].

1917 – 1918 yillarda Rossiya va Turkistonda yuz bergan siyosiy o'zgarishlar Xiva xonligi va Buxoro amirligi hududiga ham o'z ta'sirini o'tkazmasdan qolmadi. Yosh xivaliklar va Yosh buxoroliklar bu hududlarda siyosiy hokimiyatni egallash, monarxiyaga asoslangan podsholik tuzumi o'rniga avval konstitutsiyaviy monarxiya, so'ngra demokratik xalq respublikasi o'rnatish fikri bilan chiqib, Sovet Rossiyasi va Turkiston ASSRdagi bolsheviklar bilan hamkorlik qildilar.

Xivada 1920 yil fevral oyi boshlarida kommunist Mulla Jumaniyoz Sultonmurodov raisligida 5 kishidan iborat Muvaqqat hukumat tashkil qilindi. Bu paytda asosan Toshkentda bo'lgan Polvonniyoz Hoji Yusupov boshchiligidagi Yosh xivaliklar inqilobiy komitetixonlik tuzumi ag'darilgandan so'ng Xivaga qaytib keldi. 1920 yil 27 – 30 aprelda Xivada bo'lib o'tgan Butunxorazm xalq vakillarining I qurultoyida Xiva xonligi bekor qilindi hamda Xorazm Xalq Sovet Respublikasi tuzilganligi e'lon qilindi. Qurultoyda Polvonniyoz Hoji Yusupov boshchiligidagi Xorazm Xalq Nozirlar Sho'rosi tashkil qilindi. Hukumat tarkibiga o'zbeklardan tashqari turkman, qoraqalpoq, qozoq va tatarlar ham kiritildi. Unda XXSRning muvaqqat konstitutsiyasi qabul qilindi[5.].

Sovet hukumati va bolsheviklar Xiva xonligini bosib olgach, asosiy e'tiborlarini

mintaqadagi so'nggi milliy davlat – Buxoro amirligini tugatishga qaratdilar. M.V.Frunze qo'mondonligidagi Turkiston fronti jangchilari amirlik hududiga yaqin joylashtirilib, butun harbiy kuchlar 1920 yil avgust oyida Buxoroga hujum qilishga tayyorlab qo'yildi.

1920 yil yozida Buxoro amirligida siyosiy vaziyat juda ham keskinlashdi. 25 avgustda qo'mondon M.Frunze Turkiston fronti qo'shinlariga "qo'zg'olon ko'targan Buxoro mehnatkashlariga yordam ko'rsatish to'g'risida" buyruq berdi. Jang harakatlariga siyosiy jihatdan rahbarlik qilish uchun Yangi Buxoro (hozirgi Kogon) shahriga Turkiston komissiyasi a'zosi va yangi tashkil topgan RKP(b) MK Turkiston byurosi raisining o'rinbosari Georgiy Safarov jo'natildi. Qizil armiya tomonidan Buxoro shahriga hujum ham 29 avgustga o'tar kechasi boshlandi. Hal qiluvchi janglar poytaxt Buxoro shahri darvozalari yaqinida ro'y berdi[6.].

Xullas, 1920 yil 2 sentabrda Turkiston fronti qo'shinlari qattiq janglardan so'ng Buxoro shahrini egallashdi. 1920 yil 14 sentabrda bo'lgan Xalq Nozirlar Sho'rosi, Inqilobiy qo'mita va Buxoro Kommunistik partiyasi Markaziy Komitetining umumiy yig'ilishida Abdulqodir Muhitdinov raisligida 9 kishidan iborat Butunbuxoro Inqilobiy Qo'mitasi (Markaziy revkom) hamda Fayzulla Xo'jaev raisligida 11 kishidan tashkil topgan respublika hukumati – Xalq Nozirlar Sho'rosi tashkil topdi[7.].

1920 yil 6 – 8 oktabrda Buxoro amirining yozgi saroyi Sitorai Mohi Xosada Butunbuxoro xalq vakillarining I qurultoyi bo'ldi. Unda Buxoro Xalq Sovet Respublikasi tashkil topganligi qonuniy tasdiqlandi.

1920 yil 13 sentabrda Moskvada RSFSR bilan XXSR (Xorazm Xalq Sovet Respublikasi) o'rtasida Ittifoq shartnomasi, shuningdek, harbiy-siyosiy va iqtisodiy bitimlar tuzildi[8.]. Bu hujjatlar, bir tomondan, mamlakatdagi to'ntarish natijasida o'rnatilgan tuzumni mustahkamlashgan yordam bergan bo'lsa, ikkinchi tomondan, uning RSFSRga to'liq qaramligini qonunlashtirdi.

1921 yil 4 martda Moskvada BXSR (Buxoro Xalq Sovet Respublikasi) bilan RSFSR o'rtasida Ittifoq shartnomasi va iqtisodiy bitim tuzildi[9.]. Bu hujjatlar XXSR singari Buxoro Xalq Sovet Respublikasini ham RSFSRga harbiy, siyosiy va iqtisodiy jihatdan qaram bo'lganligini qonun yo'li bilan mustahkamladi[5.].

1920 – 1924 yillarda Turkiston ASSR, BXSR va XXSR sovet respublikalari sifatida faoliyat ko'rsatdilar. Bu paytda Turkiston ASSR RSFSR tarkibiga avtonom respublika sifatida kirgan bo'lsa, Buxoro va Xorazm respublikalari mustaqil davlat sifatida avval RSFSR va so'ngra 1922 yil 30 dekabrda SSSR tuzilgach, u bilan o'zaro munosabatga kirishdilar.

BXSRning tashqi siyosatida RSFSR bilan amalga oshirilgan hamkorlik munosabatlari xarakterlidir. RSFSR hukumati ikki o'rtada tuzilgan shartnomalar, shuningdek, Buxorodagi muxtor vakillar orqali BXSR tashqi siyosatini nazorat qildi. Turkiston komissiyasining 1920 yil 10 sentabrda bo'lib o'tgan yig'ilishida RSFSR hukumatining BXSRga nisbatan tutadigan siyosatining asosiy yo'nalishlari deyarli belgilab berilgan edi. Yig'ilishda har ikki mamlakat o'rtasida mavjud bo'lgan bojxona chegaralarini oldingi tartibda saqlab qolish, Buxorodan moddiy boyliklarni

TARIXSHUNOSLIK

olib chiqib ketish, Buxoro hududida mavjud bo'lgan temiryo'l tarmoqlarining BXSR ixtiyoriga o'tishiga yo'l qo'ymaslik, barcha eski vakolatxonalarni tugatish, Buxoro va Xiva o'rtasida o'zaro vakillar ayirboshlashni yo'lga qo'yish, har ikki tomon vakolatxonalari ustidan RSFSR vakilining rahbarligini o'rnatish, RSFSR manfaatlarini hisobga olgan holda Buxoroning Afg'oniston bilan diplomatik munosabatlari saqlab qolinadi deb qaror qabul qilindi. 1920 yil 6 noyabrda RSFSR bilan BXSR o'rtasida Ittifoq shartnomasi[9.], 1921 yil 4 mart kuni esa har ikki davlat o'rtasida muvaqqat harbiy - siyosiy shartnoma tuzildi. Yuqoridagi shartnomalar BXSRning mustaqil tashqi siyosat yuritishini cheklashga qaratilgan edi. RSFSR vakillari Buxoroni moliyaviy tomondan ham o'z nazoratlari ostida ushlab turishga qaratilgan tadbirlarni amalga oshirdilar. Bundan tashqari BXSRning tashqi bozordagi faoliyati masalasi ham RSFSR savdo tashkilotlari tomonidan nazorat qilinadigan bo'ldi. Yirik miqdorda savdo ishlari olib boriladigan mamlakatlarda RSFSR savdo vakolatxonalari qoshida BXSRning vakolatxonalari ochilishiga ruxsat berildi.

Har ikki davlat o'rtasida 1922 yil 9 avgustda bojxona bitimi imzolandi[10.]. Davlatlar o'rtasida tuzilgan ushbu bojxona bitimi ham huquqiy jihatdan BXSR mustaqilligini cheklashga qaratilgan edi.

BXSR hukumati o'z qo'shnilari Turkiston ASSR va XXSR bilan o'zaro tinchlik asosida hamkorlik munosabatlarini o'rnatish tarafdori bo'lgan edi. BXSR hukumati Turkistonda bosh konsullik, Xorazmda o'z vakolatxonalarni tashkil qiladi. BXSR va XXSR o'rtasida 1922 yil fevralda tuzilgan 15 moddadan iborat shartnoma har ikki mamlakat manfaatlarini aks ettirgan[11.]. Har ikki respublika o'rtasida o'zaro vakillar almashtirildi. Biroq BXSRning Turkiston bilan munosabatlari RSFSR organlarining ishtirokida olib borildi. 1921 yil 30 iyunda Buxorodan Turkistonga 500 000 pud g'alla jo'natish, uning 30 000 pudini darhol Farg'ona viloyatiga yetkazib berish haqida Turkiston komissiyasi qaror qabul qilgan edi. Buxorodan Turkiston va Rossiyaga jo'natilgan katta miqdordagi g'alla mahsulotlari Farg'ona va Samarqand viloyatlarida davom etayotgan ocharchilikni tugatishga xizmat qildi. Shuningdek, BXSR bilan Turkistonda faoliyat olib borgan "Xleboprodukt", "Turkvino" va boshqa tashkilotlar bilan savdo-sotiq munosabatlari yo'lga qo'yildi.

Sovet hokimiyati va bolsheviklar mintaqani sovetlashtirish jarayonida turli iqtisodiy kengashlar va komissiyalar tuzishga alohida e'tibor qaratdi. Ana shunday iqtisodiy kengashlarning dastlabkisi 1921 yil fevral oyida Toshkentda tashkil etilgan Turkiston Iqtisodiy Kengashi (Turk EKOSO) hisoblanadi. Turkiston ASSR viloyatlarida esa viloyat iqtisodiy kengashlari tuzildi. 1921 yil 6 oktabrda Turkiston ASSR MIK va XKS uning faoliyatini kuchaytirish maqsadida Nizom qabul qilindi. Nizomda Turkiston Iqtisodiy Kengashi Turkiston ASSRda oliy xo'jalik organi bo'lib, u o'z faoliyatida Turkiston XKS va MIK oldida mas'ul ekanligi va uning barcha ko'rsatma va qarorlari xalq komissarliklari va tashkilotlari uchun bajarilishi shart ekanligi ko'rsatib o'tildi[12.].

1921 yil 12 martda Buxoro Iqtisodiy Kengashi hamda 1921 yil may oyida Xorazm Iqtisodiy Kengashi tashkil qilindi. Turkiston Iqtisodiy Kengashiga Nikolay

Paskuskiy, Buxoro Iqtisodiy Kengashiga Muhitdin Mansurov va Xorazm Iqtisodiy Kengashiga Shokir Siddiqov rais qilib tayinlandi. RKP (b) Markaziy Komiteti hali 1921 yil oktabr oyidayoq Turkiston, Buxoro va Xorazm respublikalarini xo'jalik tomonidan qayta tuzilishini, bu respublikalar bilan sovet Rossiyasining xo'jalik kurslarini birlashtirish kerakligini zarur deb topgan edi. 1922 yil 13 fevralda RKP(b) MK Turkiston, Buxoro va Xorazm respublikalarini iqtisodiy birlashtirish to'g'risida qaror qabul qildi[13.].

1923 yil 5 - 9 martda Toshkent shahrida O'rta Osiyo respublikalari - Turkiston, Buxoro va Xorazmning I iqtisodiy konferensiyasi chaqirildi. Konferensiyaning 1923 yil 9 martda bo'lgan oxirgi majlisida Turkiston ASSR, Buxoro va Xorazm Xalq Sovet Respublikalarini iqtisodiy jihatdan birlashtirish to'g'risida qaror qabul qilinib, O'rta Osiyo Iqtisodiy Kengashi tashkil qilindi. Konferensiyada 10 nafar kishidan iborat O'rta Osiyo Iqtisodiy Kengashi Prezidiumi tuzilib, unga RSFSRdan 1 vakil (Lyubimov), Turkistondan 4 vakil (Xidiraliev, Paskuskiy, Pribitkov, Risqulov), Buxorodan 3 vakil (Otaxo'jaev va b.), Xorazmdan 2 nafar vakil (Yakubov, Sarsenbaev) saylandi. O'rta Osiyo Iqtisodiy Kengashi raisi qilib Turk EKOSOning boshlig'i N.Paskuskiy tayinlandi[14].

Markazlashgan yagona iqtisodiy kengashning tuzilishi bilan bolsheviklar va sovet hukumati mintaqani sovetlashtirish jarayonini avj oldirishdi. Iqtisodiy kengash tashkil qilingandan so'ng oradan ko'p o'tmay, avval Buxoro, so'ngra Xorazm sovet xalq respublikalari bu maqomdan mahrum qilinib, ular sun'iy tarzda sotsialistik respublikalarga aylantirildi. BXSr va XXSR tobora Markazga qaram bo'la boshladi. 1923 yil 11 sentabrda BXSrning Toshkentdagi bosh konsulligini tugatish to'g'risida qaror qabul qilindi. Bunday qarorlar orqali Markaz tobora tezroq Buxoro va Xorazm respublikalari iqtisodiyotini ham o'ziga bo'ysundirishga harakat qildi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar ro'yxati:

1. Аъзамхўжаев С. Туркистон Мухторияти: миллий-демократик давлатчилик қурилиши тажрибаси: -Тошкент: "Маънавият", 2000.
2. Ражабов Қ., Қандов Б., Ражабова С. Ўзбекистон тарихининг муҳим саналари (Энг қадимги даврлардан бугунги кунгача). Тўлдирилган ва қайта ишланган олтинчи нашр. - Тошкент: "O'zbekiston", 2015.
3. Гордиенко А.А. Образование Туркестанской АССР. - Москва: "Юридическая литература", 1968.
4. Ражабов Қ. Ҳайдаров М. Туркистон тарихи (1971 - 1924 й.). - Тошкент: " Университет", 2002.
5. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 2-китоб. Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида. Илмий муҳаррир: М.Жўраев. - Т.: Шарқ, 2000.
6. Ражабов Қ. Бухорога қизил армия босқини ва унга қарши кураш: тарих ҳақиқати (1920 - 1924 й.). - Тошкент: "Маънавият", 2002. - Б.12.
7. Файзулла Хўжаев. Бухоро инқилобининг тарихига материаллар. -

Тошкент: "Фан", 1997.

8. История Хорезмской Народной Советской Республики (1920 - 1924гг.).
Сборник документов. - Ташкент: "Фан", 1976.

9. История Бухарской Народной Советской Республики (1920 - 1924гг.).
Сборник документов. - Ташкент: "Фан", 1976.

10. Ўзбекистон миллий архиви, 48-фонд, 1-рГйхат, 179-иш, 3-5-варақлар.

11. "Бухоро ахбори" (Бухоро), 1922 йил 11 февраль.

12. Ҳайдаров И. Ўзбекистонда Иқтисодий Кенгашлар фаолияти (1917 - 1934 й.). - Тошкент: "Abu matbuot- konsalt", 2008.

13. Пардаев А. Бухоро ва Хоразмдаги иқтисодий кенгашлар фаолияти (1917 - 1924й.). - Тошкент: "Yangi nashr", 2015.

14. Бюллетень Первой Экономической конференции... №6. 9 марта 1923 г.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Turkiston mintaqasida sovet hokimiyatining o'rnatilishi arafasidagi va undan keyin dastlabki davrlardagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar haqida so'z yuritiladi. Bundan tashqari dastlabki sovet hokimiyatining Buxoro va Xorazmda ham qaror topish jarayonlari turli-tuman manbalar asosida yoritilgan.

Annotation: This article discusses the socio-economic processes in the Turkestan region on the eve of the establishment of Soviet power and in the initial periods after it. In addition, various sources covered the processes of early Soviet power in Bukhara and Khorezm.

